

Pogovor z ministrom za vzgojo in izobraževanje

1. EDUCA: Gospod minister – dovolite prosim uvodoma nekoliko bolj osebno vprašanje: Kaj vam je ob nastopu mandata ministra predstavljalo največji izziv?

Na Pedagoški fakulteti v Kopru smo imeli dosti stikov s šolami. Tako sem se zavedal težav in izzivov, ki me bodo doleteli kot ministra. Dela je veliko. Naj ob tem poudarim, da je sodobna slovenska šola še vedno dobra, mora pa iti v korak s časom. Ni časa, da bi sedeli in čakali, razmišljati moramo o potrebnih spremembah na vseh področjih. Med drugim se moramo več ukvarjati s samo vzgojo in izobraževanjem, ne pa toliko pozornosti posvečati birokraciji.

2. EDUCA: Kako ocenjujete trenutno stanje slovenskega izobraževalnega sistema in katere so po vašem mnenju glavne prednosti ter izzivi, s katerimi se soočamo na področju vzgoje in izobraževanja?

Tako naše osnovno kot srednje šolstvo je, sodeč po podatkih mednarodnih študij, bolj kot ne v vrhu. Podobno je z vrtci. To smo se tudi prepričali lani, ko smo bili na

mednarodni konferenci v Uzbekistanu, kjer smo v kratkem videoposnetku prikazali, kako predšolska vzgoja poteka v Sloveniji. Udeleženci so bili začudeni nad podatkom, da je pri nas več kot 90% otrok vključenih v vrtec, kljub temu da ni obvezen. Pojavila se je namreč ideja, da bi bila v nekaterih državah vključitev otrok v vrtec obvezna, mi pa smo vztrajali pri tem, da to ni dobra rešitev. Predšolska vzgoja mora biti v vsakem primeru tako organizirana, da je dobra za otroke in starše ter da je koristna tudi za vstop v šolo. Če je to zagotovljeno, se bo staršem samim zdelo smiselno vključevati otroke v predšolski sistem, ki ni obvezen. Seveda pa so tudi priložnosti za izboljšave. Če bi stali na lovorikah, bi nazadovali, saj bi nas drugi počasi prehiteli po levi in desni, zato so spremembe nujne.

Na področju srednjega šolstva smo, kot že rečeno, prav tako uspešni, na kar kaže tudi dejstvo, da se naši dijaki lahko zelo uspešno vključijo v študij v tujini. Mogoče je malo več težav pri srednjih strokovnih in poklicnih šolah, predvsem, ker naši mladostniki, ki zapuščajo omenjene šole, niso dovolj pripravljeni za trg dela.

3. EDUCA: Primerjalne študije uvrščajo osnovnošolske učence in srednješolske dijake na različno raven glede njihovih dosežkov. Na katerih področjih menite, da bi morali v slovenskih šolah več narediti oz. kako?

Dokaj dobro nam kaže na področjih matematike in naravoslovja. Na področju finančne in digitalne pismenosti pa smo verjetno res malo zaostali in bi veljalo narediti korak naprej. Tudi pri bralni pismenosti, ki se preverja že v 4. razredu osnovne šole, so bili leta 2021 rezultati slabši kot na predhodnih preverjanjih. Delno lahko to pripisujemo tudi epidemiji COVID-19, saj so bili takrat ob izvedbi raziskave naši učenci dejansko pretežno doma. V kratkem bodo znani rezultati bralne, naravoslovne in matematične pismenosti 15-letnikov, ki jih preverja PISA.

4. EDUCA: Na nedavnem posvetu SAZU je dr. Nastran Uletova poudarila, da ima Slovenija na področju vzgoje in izobraževanja nizko socialno mobilnost. V Sloveniji socialno-ekonomski status še vedno zelo vpliva na uspeh učencev in dijakov, kar pomeni, da imamo še vedno visoko stopnjo „socialne diskriminacije“. Kakšen je vaš pogled na to?

Šola lahko do neke mere poskuša zmanjšati vpliv so-

cialno-ekonomskega dejavnika, popolnoma pa ga ne more odpraviti. Otroci vendarle velik del življenja preživijo tudi doma, torej z družino, zato imajo starši, še zlasti na začetku, tu velik vpliv.

Določene raziskave, ki so bile narejene v povezavi z bralno pismenostjo, ta je namreč osnova vseh drugih pismenosti, kažejo na vpliv, ki ga ima branje predšolskim otrokom. Če starši z otroki ne berejo, se to krepko pozna, če pa otrokom berejo in se pogovarjajo z njimi o pre-

brani tematiki, otroci pridobijo že tiste prve občutke, kaj pomeni branje.

Zanimivo, že v prvem razredu se pokaže, če se ne motim, da okrog 80 odstotkov otrok pozna skoraj vse črke, do branja, zlasti z razumevanjem, pa je še daleč. In tu se vidi pomen izgradnje bralne pismenosti, verjetno bo potrebno starše dojemati kot partnerje, ki bi lahko pomagali. Pomembno je, da otroci doma berejo, četudi samo 5 ali 6 minut dnevno.

Ministrstvo vsekakor lahko ponudi določene napotke, navodila, izvedba pa je na sami šoli, kjer je navsezadnje učitelj dovolj avtonomen. Vendar pa imamo zaradi razlik med samimi šolami in učitelji tudi različne učinke.

Poudariti je potrebno, da morajo biti učenci sposobni brati tudi digitalne medije, pri čemer pa ne pozabimo, da je prva vendarle pisana beseda. Tisti učenci, ki berejo tiskane medije, so tudi boljši bralci drugega medija.

Številni zmotno mislijo, da se bralna pismenost goji samo pri slovenskem jeziku, pa ni res. Razvijati in spodbujati jo moramo pri čisto vseh predmetih. Pomembno je namreč, da učenec recimo nalogo pri matematiki tudi razume,

ko jo prebere. Problem je sicer matematičen, ampak bo brez pravega razumevanja težje rešljiv. In tudi to je že kratek korak k višji bralni pismenosti.

5. EDUCA: Prav tako so na omenjenem posvetu SAZU med drugim opozorili, da je potrebno šoli povrniti avtonomijo. Kako vi gledate na šolsko avtonomijo?

Ko sem bil na začetku kariere učitelj na srednji šoli, bi morda lahko rekli, da je bila šolska avtonomija izrazitejša. Čudi me, kako smo danes prišli do tega, da je potrebno recimo v primeru, ko nekdo ne more napredovati v višji razred, to po nekem upravnem postopku sporočiti staršem. Starši so v šoli seveda dobrodošli, so partnerji, ne morejo pa starši za svojega otroka objektivno presojati glede strokovnih zadev, na primer o primernosti ocene. Če pa šole želijo več avtonomije, morajo tudi bolj samostojno, bolj avtonomno reševati probleme, ki nastajajo. Seveda mora biti učitelj tudi dovolj prepričan, da kar počne, počne prav. Je pa res, da so nekateri učitelji bolj suvereni, drugi manj.

6. EDUCA: Mestoma ste omenili tudi problematiko preverjanja in ocenjevanja. Kako gledate na oboje? In ali pedagoške fakultete nemara ne storijo dovolj za razvoj kompetenc preverjanja in ocenjevanja pri bodočih učiteljih?

Izhajam iz Pedagoške fakultete v Kopru, kjer izvajajo študijski program razredni pouk, pa tudi predšolsko vzgojo, drugo stopenjske programe kot inkluzivna pedagogika, socialna pedagogika, zgodnje učenje in tako naprej. Menim, da bi morali te študijske programe nekoliko „prevetriti“.

Pedagoške fakultete so sicer že v nekem projektu in upamo, da bo ta projekt prinesel dobre rezultate. Prav je, da študij na pedagoških fakultetah nudi dobro strokovno podlago za določeno področje, bi pa morale biti več poučarka tudi na didaktiki poučevanja določenega predmeta.

7. EDUCA: Kako se spopadate s problemi, povezanimi s stanjem izobraževalne infrastrukture, na primer s pomanjkanjem učilnic, tehnološko opremljenostjo šol in podobno?

Kot vemo, so osnovne šole v pristojnosti občin. Kljub temu so občasno določeni razpisi glede šolske infrastrukture ali pa digitalizacije, s katerimi olajšamo šolam njihov položaj na tem področju. Ravno v tem trenutku se 400 šolam obetajo sredstva za nabavo računalniške opreme.

Moramo pa biti glede šolske infrastrukture pazljivi, kajti po letih rasti se nam v naslednjih generacijah obeta zmanjševanje števila otrok. Zato moramo paziti pri morebitnem povečevanju šolskih prostorskih kapacitet. Podobno velja tudi glede kadrov. Pedagoškega kadra primanjkuje praktično v celotni Evropi, kar je povzročilo aktivnosti za popularizacijo učiteljskega poklica preko določenih evropskih projektov. Zanimiva pa je izkušnja iz Nemčije, kjer so ugotovili, da zgolj povišanje plač učiteljev nima velikega vpliva na pridobivanje dodatnega pedagoškega kadra. Pri tem je bilo zanimivo, da so nemški učitelji, ki so bili polno zaposleni, menili, da bi bili raje zaposleni zgolj 70-odstotno in bi tako imeli več prostega časa. Ko smo mi zaključevali študij, smo komaj čakali na polno zaposlitev, današnje generacije pa so glede tega drugačne. Za njih je pomemben tudi prosti čas in ne le zaposlitev.

8. EDUCA: Torej bi lahko ponovno govorili o pomenu ali prevrednotenju pedagogike prostega časa. Sam

sem namreč kot študent na Pedagoški akademiji imel priložnost poslušati ta predmet s strani prof. dr. Rudija Lešnika!?

Kot izbirni predmet to verjetno obstaja, vsaj na Pedagoški fakulteti v Kopru je bilo veliko različnih izbirnih predmetov, je pa bilo preverjanje in ocenjevanje le fakultativno; eni študentje so te vsebine izbrali, drugi pa ne.

Zadnja leta, ko sem še učil na Pedagoški fakulteti, so nekateri študentje izbrali izbirni predmet matematična delavnica, v okviru katerega sem študentom dal v ocenjevanje anonimno izpolnjeno polo nacionalnega preverjanja znanja nekega učenca. Razlike v ocenah, ki so jih dali študentje, so bile ogromne, pri 50 točkah tudi za 10 točk razlike, kar je pri takem predmetu, kot je matematika, ogromno. Gotovo bi bilo potrebno bodoče učitelje bolj pripraviti na vstop v poučevanje.

9. EDUCA: Katere najpogostejše izzive zaznavate, ki so povezani z vključevanjem otrok s posebnimi potrebami v redne šole oz. kako je pri nas z zagotavljanjem enakih možnosti za vse?

Po statističnih podatkih sodeč je v osnovni šoli 9 % otrok s posebnimi potrebami, 8 % jih je v rednih programih, 1 % pa v prilagojenih programih. To, da se število povečuje, ni najbolje, oziroma ni dobro, da se povečuje v višjih razredih ali pa celo na gimnazijah in drugih srednjih šolah. Kakorkoli gledamo, nekaj otrok gotovo ima posebne potrebe, tem je nedvomno treba nameniti vso pozornost. Mislim pa, da nima smisla vse otroke vključiti v redno izobraževanje, v redne programe, ampak je treba pogledati, kaj je za otroka najboljše. Tudi sam osebno poznam sedaj že odraslega človeka, ki je obiskoval šolo s prilagojenim programom in je tam dejansko napredoval. Na šoli so učencem omogočili udeležbo na tekmovanjih, kot je Kenguru, ki je še vedno znan in še poteka, seveda v prilagojeni obliki. Šola je torej temu otroku prilagodila program in pristop. To je bilo zanj nekaj najlepšega, kar se mu je lahko zgodilo.

Tudi potem, ko je ta otrok končal šolo s prilagojenim programom in šel na poklicno šolo, je bil še vedno zadovoljen. Če bi starši takrat vztrajali, da bi njihov otrok

obiskoval redno šolo z običajnim programom, bi najbrž otrokova samopodoba padala, bil bi zamorjen in vprašanje je, ali bi se sploh odločil z nekim žarom za vpis v poklicno šolo in se potem uspešno zaposlil. Menim torej, da je vedno potrebno izhajati iz potreb in sposobnosti otroka.

Še nekaj je zanimivega. Kolegica dr. Sonja Pečjak, ki se ukvarja z bralno pismenostjo, pravi, če se ne motim, da je v 1. razredu osnovne šole približno 15–20 %, če ne celo četrtnina otrok, ki na koncu 1. razreda sploh ne dojamajo branja kot branja. Poznajo črke, ampak jih nekako ne povežejo v samo branje.

Ti otroci gredo naprej, pridejo v 2., 3., 4. razred in imajo težave, saj ne znajo brati in razumeti, kaj so prebrali, zato močno dvomim, da je kakršenkoli učinek poučevati te otroke, ne da bi se jim prilagodili, saj ne bodo usvojili učnih vsebin.

10. EDUCA: Najbrž je problem v (pre)visokem deležu otrok z odločbo Zavoda za šolstvo in posledično ne dovolj ustrezna obravnava teh otrok v rednih šolah!?

Težko je na splošno reči, da je (pre)visok delež otrok, še posebej, če se primerjamo z Evropo, saj v Evropi tega nimajo oziroma imajo drugačne sisteme. Pri nas čutimo dolžnost, da otroci napredujejo. Želeli bi jih pripraviti, da bi postali močni v življenju, zato jih pošiljamo po vertikali navzgor, kar pa mogoče ni vedno najboljše.

Dvanajst let sem bil predsednik komisije za pripravo nacionalnega preverjanja matematičnega znanja. Leta 2016 smo naredili preizkus, saj nas je zanimalo, kaj je z ocenami in kaj z rezultati, ki jih pokažejo učenci v 9. razredu osnovne šole pri matematiki. Ko so učenci zaključili preizkus znanja, smo jih postavili v zaporedje glede na dosežke. Ugotovili smo, da približno polovica učencev ne dobi tiste ocene, ki so jo imeli v osnovni šoli pri matematiki. In še druga zanimivost, približno polovica od tiste polovice, ki ne dobi enake ocene, dobi nižjo oceno, polovica pa višjo. Tu se vprašamo, kaj pomeni torej ocena v devetem razredu, ki dejansko odloča o marsičem za naprej. Tudi zato smo v predlog sprememb Zakona o osnovni šoli umestili možnost, da

se dosežki nacionalnega preverjanja znanja v 9. razredu upoštevajo kot eno izmed meril za izbiro kandidatov v primeru omejitve vpisa v programih srednješolskega izobraževanja.

11. EDUCA: Ali menite, da so slovenski učitelji dovolj podprti glede profesionalnega razvoja? Če DA, kako to utemeljujete? Kako spodbujati razvoj učiteljev in profesorjev ter kakovost poučevanja in s tem povezan profesionalni razvoj?

Na Ministrstvu za vzgojo in izobraževanje pripravljamo različna izobraževanja, ki so na razpolago vsem učiteljem. Poudarek dajemo tistemu, kar je najbolj nujno, kot recimo izobraževanje za delo z otroki s posebnimi potrebami. Poleg tega potekajo nekateri večji projekti, med temi tudi Digitrajni učitelj. Namreč v dveh, treh letih načrtujemo izobraziti vsaj 20.000 vzgojiteljev, učiteljev osnovnih in srednjih šol ter tudi vodstvenih delavcev. Hkrati pa na Zavodu za šolstvo poteka kurikularna prenova, ki se zelo osredotoča na osnovne šole. Pravzaprav gre za spremembo celotne vertikale posameznih učnih načrtov, v katere se postavljajo tako imenovani digitrajni cilji. Ne gre torej zgolj za cilje, ki bi bili ozko predmetno naravnani, ampak želimo, da bi se tisti cilji, ki smo jih imeli do zdaj kot splošne cilje pri nekem predmetu, znotraj recimo matematike, slovenščine, naravoslovja, glasbe in tako naprej, gledali iz različnih vidikov.

Poleg tega je v sklopu prej omenjene prenove Zakona o osnovni šoli znotraj razširjenega programa predviden tudi sklop gibanje in zdrav življenjski slog. Tu bi bilo vključeno tudi zdravo prehranjevanje in vzgoja za zdravje, povezana s športno vzgojo.

12. EDUCA: Nekateri predlogi iz strokovne javnosti priporočajo bolj preobrazbo in prenavo šolstva in ne toliko – recimo temu z „inflatorno« besedo reformo. Pri čemer manj poudarjajo kurikularne spremembe, bolj pa potrebo po kvalitativni spremembi šolske klime; dati več vpliva učiteljem in učencem ter manj staršem. Kakšen je vaš pogled na predlagano!?

Zavedamo se, da so starši naši partnerji in imajo do ločen vpliv tudi preko sveta staršev. Problem pa je, da

skušajo nekateri posamezniki verjetno uveljavljati neke osebne interese in se pri tem poslužujejo celo odvetnikov. Nedavno tega, ko smo začeli pripravljati predloge sprememb Zakona o osnovni šoli, sem se dvakrat sestal s predsednico Zveze aktivov svetov staršev, ki je pravzaprav povedala, da imajo enaka stališča kot mi. Imajo pa tudi oni težave s posamezniki, ki so pretirano zaščitniški do svojega otroka, kot da je njihov otrok najboljši. To je tisto, kar je moteče in kar bomo morali najprej odpraviti. Seveda pa bo še vedno učitelj tisti, ki se bo v določeni situaciji moral ustrezno odzvati. Nenazadnje smo tako učitelji kot starši samo ljudje in moramo poiskati nek način spoštljive komunikacije in konstruktivnega sodelovanja.

13. EDUCA: Revija EDUCA praznuje letos častljivih 30 let izhajanja. To v številkah pomeni 124 številke revije na preko 7.400 straneh in z okoli 1.200 avtorji tako iz akademskih vrst, predvsem pa praktikov iz šol in vrtcev. Kaj bi ob tem jubileju kot minister za izobraževanje sporočili ustvarjalcem revije ter našim bralcem in avtorjem?

Iskreno vam čestitam ob 30. obletnici izhajanja. To pomeni, da je revija kakovostna; če ne bi bila, ne bi obstala. Bi pa povabil vse, ki imajo neke ideje, ali pa nekaj let dobre prakse, da to zapišejo. Objave takih idej oziroma primerov dobre prakse lahko gotovo pripomorejo k boljšim rešitvam v vzgojno-izobraževalnem procesu. Mislim, da je vsekakor prav, da imamo poleg teoretičnih oz. znanstvenih revij tudi bolj aplikativno naravnane, kot je recimo revija EDUCA.

EDUCA: Gospod minister, zahvaljujem se vam za tale pogovor. Uro in pol sva presedela pri vas in me veseli, da je skozi najin pogovor ves čas bila v ospredju pedagoška stroka in prav nič politike. Priznati moram, da ste me z nekaterimi vašimi odgovori prijetno presenetili in verjamem, da bodo podobne občutke z menoj delili tudi naši bralci. Še enkrat lepa hvala, želim vam uspešno delo še naprej!

Vprašanja pripravil in izvedel pogovor:

Štefan Krapše, odgovorni urednik revije EDUCA
20. XI. 2023